

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

Títol: La universitat com a institució discapacitant. Una aproximació exploratòria.

Autor/a: Elisa Martínez Rodham

Tutor/a: Josep Espluga Trenc

Data: 03/06/2020

Grau en: Sociologia

Taula de continguts

Introducció.....	3
Justificació del tema	4
Justificació de conceptes.....	5
Objectius i pregunta de recerca	6
Marc teòric.....	7
Què vol dir ser discapacitat?	7
Societat discapacitant.....	9
Metodologia.....	11
Anàlisi	13
Fonts d'informació polítiques.....	13
Fonts d'informació científiques	20
Fonts d'informació narratives	24
Conclusió	30
Fonts d'informació	32

Introducció

Aquest Treball de Fi de Grau ha d'interpretar-se no com una recerca completa, sinó com la primera part d'una recerca més gran, molt més complexa i allargada en el temps que l'autora vol realitzar. Així doncs, no ens trobarem amb una conclusió total, sinó una conclusió que ens ajudi a encaminar la nostra futura investigació. Aquesta investigació és una base, una diagnosi i un inici d'un projecte més gran.

Durant aquesta investigació farem un marc teòric on podrem entendre els conceptes de societat discapacitant, capacitisme, què és la discapacitat segons el model social i quines implicacions té aquest model a l'hora d'analitzar la discapacitat.

Després farem una petita recerca sobre la discapacitat a les universitats, i veure quins textos, investigacions i recerques prèvies tenim que ens puguin ajudar per crear una bona base per la nostra investigació. Amb els resultats d'aquesta investigació, mirarem com la universitat pot constituir una institució discapacitant i de quina manera aquesta es reproduïx.

Justificació del tema

La discapacitat com a problemàtica sociològica és un tema molt poc explorat a Espanya i Catalunya (Ferreira, 2008). L'any 2018 la Generalitat va enregistrar 582.027 persones amb discapacitats a Catalunya (IDESCAT, 2018), i aquest xifra seria més alta si es comptés persones que no tenen o han rebut el certificat de discapacitat atorgat pel Gobierno d'Espanya i/o la Generalitat (Soro-Camats & Vilà, 2005). Tot i així, la sociologia catalana acostuma a oblidar aquest tema (Ferreira, 2008). Ens trobem amb una temàtica poc explorada, i per tant, amb una oportunitat de realitzar una investigació rellevant i no repetitiva.

De la mateixa manera, la lluita per una societat més accessible es una batalla constant per part de les persones amb discapacitat (Aullé, 2003; Cameron et al., 2003; Prous et al., 2018). Aquesta investigació no només pretén tractar un tema oblidat en el país, però també respondre a una sèrie de necessitats socials.

En el cas de l'educació, la universitat com a institució ha estat denunciada com una institució poc accessible i desigual per persones amb discapacitats (Moriña & Carballo, 2020). Les dinàmiques de desigualtat, desapoderament i discriminació del sistema educatiu són un temes comuns, però poques vegades es centren en la discapacitat, a no ser que sigui des d'un punt de vista pedagògic (Sala Bars, 2013).

Així doncs, creiem que aquest treball tracta un tema poc explorat, respon a unes necessitats socials importants i pot ser la base per més investigació i el desenvolupament d'aquest camp d'estudi a Catalunya.

Justificació de conceptes

En el següent estudi s'utilitzarà el terme discapacitat per a referir-se al fenomen que volem analitzar. Som conscients de les potencials polèmiques i problemàtiques que aquest llenguatge pot portar, però creiem que és el més adient per dues raons principals: La majoria dels grups activistes s'identifiquen amb aquest llenguatge (Brown, 2013), tot i que som conscients de la dificultat d'alguns grups per poder identificar-se (Brown, 2013).

El terme discapacitat defineix millor el fenomen que volem estudiar, ja que veiem que una persona es discapacitada a causa de la societat. Es exempta, es exclosa de la capacitat de fer una vida "normativa".

Per aquest motiu, hem escollit aquest llenguatge, i no altres com "capacitats alternatives, diversitat funcional, etc" ja que creiem que no s'ajusta a la realitat, la comunitat acostuma a trobar-les paternalistes (Brown, 2013) i semblen un eufemisme més que una descripció de una situació social.

A més a més, termes com capacitats alternatives, diversitat funcional o altres no van a l'arrel de la qüestió. És obvi que totes les persones tenen capacitats diferents, que hi ha diversitat funcional. Però, quan situem com a divers a un grup de persones, els estem alteritzant (Brown, 2013). Dificilment trobarem un terme perfecte que no senya-li com a diferent a un grup que estudiem. La feina del sociòleg seria difícil sense la senyalització de la diferència. La discapacitat, però, s'ajusta més si l'entenem no com una manca de capacitat, sinó un robatori de la capacitat. Al marc teòric justifiarem, de manera més extensa el terme.

Objectius i pregunta de recerca

L'objectiu principal d'aquesta recerca és explorar com la discapacitat i la universitat interactuen, destapant els processos pel qual es discrimina a les persones amb discapacitat als contextos universitaris i acadèmics. Durant aquest procés, també tinc l'objectiu de crear un model d'anàlisi que ajudi a analitzar com diversos contextos discriminen d'una manera o un altre les persones discapacitades, facilitant futures recerques en aquest àmbit.

La pregunta de recerca doncs, tindrem en compte aquests objectius, sent la següent: *És la universitat una institució discapacitant? De quina manera es reproduceix el capacitisme a la universitat?*

Marc teòric

Què vol dir ser discapacitat?

La història de l'estudi de la discapacitat a Espanya o Catalunya és complexa, ja que aquesta es basa principalment en l'estudi de la discapacitat des d'un punt de vista mèdic o caritatiu (Aullé, 2003; Ferreira, 2008). La discapacitat és el resultat d'una diferència física o mental, una anomalia individual en el seu funcionament, cos o cervell. Aquesta definició, ja anticuada fins i tot per molts grups mèdics (Aullé, 2003; Ferreira, 2008) és una definició fortament polititzada, ja que assumeix l'existència d'un cos normal, un cos normatiu (Aullé, 2003; Ferreira, 2008). El model mèdic antiquat situa la existència de la discapacitat en l'individu (Aullé, 2003; Ferreira, 2008). Un neix o esdevé discapacitat per motius individuals (Aullé, 2003; Ferreira, 2008).

La OMS, des de l'any 2001 defineix la discapacitat amb uns altres matisos, així doncs, impulsant a la medicina a estudiar i analitzar-la amb un altre ull. La definició que actualment podem veure a la seva pàgina web és :

Discapacidad es un término general que abarca las deficiencias, las limitaciones de la actividad y las restricciones de la participación. Las deficiencias son problemas que afectan a una estructura o función corporal; las limitaciones de la actividad son dificultades para ejecutar acciones o tareas, y las restricciones de la participación son problemas para participar en situaciones vitales.

Por consiguiente, la discapacidad es un fenómeno complejo que refleja una interacción entre las características del organismo humano y las características de la sociedad en la que vive. (OMS, 2020)

Aquesta definició afegeix una altra dimensió a l'existència de la discapacitat, i aquesta, és la societat. Quan la OMS utilitza aquesta definició, s'apropa més al model social de la discapacitat. El model social, que neix de les reivindicacions de grups d'activistes per els drets de la comunitat discapacitada, és un model molt més popular al món anglosaxó (Aullé, 2003; Cameron et al., 2003; Ferreira, 2008; Oliver & Zarb, 1989). Defensa que la discapacitat neix de la interacció amb el món social (Aullé, 2003; Cameron et al., 2003; Ferreira, 2008; Oliver & Zarb, 1989). Una discapacitat esdevé discapacitat quan la societat "castiga" la persona per ser-ho (Aullé, 2003; Cameron et al., 2003; Ferreira, 2008; Oliver & Zarb, 1989). La manca d'espais accessibles en cadira de rodes, l'alt preu d'una cadira de rodes i l'estigma al voltant d'utilitzar cadira de rodes crea la discapacitat, no el fet que una persona no pugui caminar.

El model social no nega l'existència de "impediments" o "limitacions" en les persones discapacitades, però nega que la discapacitat sigui intrínseca i inamovible (Ferreira, 2008).

Un exemple hiperbòlic d'aquest fet podria ser el fet de que persones amb ulleres poden ser considerades discapacitades en un món alternatiu. Si l'ús d'ulleres fos massa car, et fos un impediment per accedir a certs llocs (física o burocràticament) i hagués un fort estigma i prejudicis envers les persones que porten ulleres, els usuaris serien discapacitats. Tot i així, sense voler pretendre que no hi ha un cert cost i dificultat a l'hora de portar ulleres, en grans termes comparatius, no és una discapacitat. No és una discapacitat perquè la societat està adaptada a les persones amb ulleres. Una societat

adaptada a les teves necessitat et posiciona com persona no discapacitada o capacitada d'aquí en endavant.

Societat discapacitant

A l'article "*Una aproximación sociológica a la discapacidad desde el modelo social*" Ferreira defensa que l'estigmatització i la desviació de les expectatives de normalitat de la societat són les que causen l'opressió de la discapacitat (Ferreira, 2008). Lectures marxistes de la discapacitat defensen que la discapacitat es estigmatitzada i oprimida perquè no pot produir i reproduir tal i com el capitalisme demanda de nosaltres (Prous et al, 2018).

Alguns autors es refereixen a la societat com a societat "discapacitant" (Cameron et al., 2003; Oliver, 2013). Amb aquest terme es fa referència al procés pel qual una persona esdevé discapacitada. Senyala l'existència d'un sistema d'opressió (Cameron et al., 2003; Ferreira, 2008; Oliver & Zarb, 1989) que anomenarem d'aquí en ara capacitisme tot i que alguns autors en català reclamen el terme discapacitisme ja que és el terme més àmpliament utilitzat en la recerca i investigació més actual (Prous et al., 2018). Nosaltres, a més a més, farem servir el terme institució discapacitant per parlar del cas de la universitat com agent de creació de desigualtat.

En el llibre *Controversial Issues in a Disabling Society*, Cameron, French i Swain argumenten tres dimensions que sostenen el sistema capacitista (2003). El requadre següent és una traducció del que presenten al llibre:

DIMENSIÓ ACTITUDINAL	DIMENSIÓ AMBIENTAL	DIMENSIÓ ESTRUCTURAL
Prejudici cognitiu	Llenguatge capacitista	Relacions, jerarquies i estructures de poder
Presumpcions d'habilitats, emocions, desitjos, necessitats i respostes.		Desapoderament de les persones discapacitada
Prejudici emocional	Institucional	Negació de drets i proteccions humanes, cíviques i socials.
Pors	Polítiques, normes, lleis, organitzacions i regulacions.	
Prejudici de comportament	Pràctiques professionals	Desigualtats estructurals
Comportaments individuals i praxis	Avaluacions, cures i organització	Pobresa
	Espais físicament no accessibles.	

TAULA 1: SOCIETANT DISCAPACITANT Font: Cameron et al., 2003. Traducció pròpia.

Mike Oliver marca la diferència entre deficiència com “limitació individual” i la discapacitat “restricció socialment imposita” (Oliver, 2003). Continuant en la línia del exemple anterior, portar ulleres seria una limitació individual, però no una discapacitat, perquè les persones amb ulleres no passen pel procés discapacitant.

Metodologia

Un cop justificat el punt de vista teòric d'aquesta investigació, hem de passar a explicar com es realitzarà.

Tot i sent el pla original d'aquesta investigació una sèrie d'entrevistes i grups de discussió que explorarien els conceptes de societat discapacitant, capacitisme i la reproducció d'aquests en l'àmbit educatiu i universitari, vàrem que tindre que canviar els plans. A causa de l'avenç de la crisi del COVID-19, les entrevistes ja no eren accessibles, i encara menys els grups de discussió. L'anàlisi va passar de fons directes, com les entrevistes i el grup de discussió, a una sèrie de fonts secundàries. Documents sobre lleis, previs informes o entrevistes realitzades per fonts anteriors, documentals o xerrades i textos d'activistes són alguns de les fonts que utilitzarem. Especialment ens centrarem en analitzar lleis, protocols, i documents oficials de serveis que atenguin la discapacitat com el PIUNE, a l'UAB.

Som conscients de les febleses que un anàlisi secundari pot portar a l'hora de realitzar una investigació com aquesta, però en la conclusió explicarem amb més detall de quina manera podem tornar-ho en fortalesa i quin serien els nostres següents passos a seguir si poguéssim continuar aquesta investigació. Amb els recursos i el temps d'aquest treball, mai hauríem pogut fer-ne un de suficientment profund. Tot i així, aquest treball pretén ser una bona introducció a la temàtica de la societat discapacitant, i una bona base per futures investigacions que ens donaran respostes més exactes i concretes.

Per poder analitzar les fonts secundaries, ens basarem en les tres dimensions de la societat capacitista (Cameron et al., 2003). Durant l'anàlisi o separarem en 3 dimensions

sobre la naturalesa pròpia de les fonts: Polítiques sobre discapacitat, investigació sobre discapacitat i narratives sobre discapacitat.

Les polítiques sobre discapacitat seran tots aquets documents que tinguin una naturalesa organitzativa, legislativa o administrativa. Lleis sobre igualtat, projectes d'inserció, protocols d'actuació i guies són exemples d'aquesta categoria.

Quan parlem d'investigació sobre discapacitat, parlem de tota recerca científica (sociològica, i també d'altres disciplines) que tractin els temes de discapacitat i l'educació, i ens ajudi a omplir els forats deixats per el marc teòric.

Finalment, els narratives sobre discapacitat seran aquelles fonts on s'expliqui de primera veu l'experiència d'una persona amb discapacitat en el nostre context específic, la universitat.

Les dimensions sobre l'origen de la font d'informació no són, al menys en la seva totalitat, necessàriament les que s'haurien de prendre en cada disseny d'investigacions sobre societats discapacitants. En aquest cas, per les nostres limitacions aquesta dimensionalitat de les fonts ens ajuda a per una banda, organitzar-nos millor i dos, tindre un ventall més ampli de fonts.

Per finalitzar, farem de nou el quadre de les dimensions de la societat capacitista però amb la informació específica trobada a la nostra recerca. A partir d'aquest gràfic intentarem respondre les nostres preguntes i fer la base per un futur anàlisi de la universitat i el sistema discapacitant.

Anàlisi

Fonts d'informació polítiques

La utilitat d'aquestes fonts serà per un costat veure quines lleis, decrets, legislacions i projectes s'han format al voltant de la discapacitat a les universitats, ajudant-nos a veure quines àrees són problematitzades per les persones amb discapacitat. No volem fer una anàlisi de polítiques, sinó veure que destaquen els governs i les universitats com a problema i a partir d'aquí, deduir contra que ens enfrontem quan parlem de societat discapacitant.

Ens centrarem en les lleis, legislacions, decrets i projectes realitzats a Catalunya i els Boletines Oficiales de l'Estado. Això respon a qüestions d'eficiència i eficàcia. El nostre treball no tracta sobre comparar Espanya i Catalunya, sinó sobre la idea de la societat discapacitant a les universitats catalanes. Així doncs, si trobem un document específic per Catalunya l'utilitzarem per sobre un text estatal, ja que aquest sempre estarà emmarcat dins del primer. No parlarem d'ajudes monetàries a la discapacitat, ja que ens volem centrar en quines àrees són problematitzades als plans d'actuacions o les guies per a la inclusió de la discapacitat a la universitat.

En quant a projectes i/o guies universitàries, compararem un parell d'Universitats catalanes, per tal de tindre una millor imatge de com són les universitats catalanes. De tota manera, no hi ha prou recursos suficients per analitzar totes les universitats, tot i que podria ser una recerca interessant.

El Boletín Oficial del Estado de l'1 d'Agost de 2011, amb la Llei 26/2011, assenyala un canvi en el posicionament de l'estat enfront la discapacitat. La discapacitat passa de ser definida des del model mèdic, a un model molt més social (Ley 26/2011, 2011). Definida

ara com *“la circumstància personal i l’ecosistema social resultant de la interacció del fet diferencial d’algunes persones amb un entorn inadequat per excloent en tant que està establert segons el paràmetre de persona «normal»”* (Ley 26/2011, 2011).

Quan analitzem aquestes lleis de protecció, hem de tindre en compte una cosa. Són una espasa de doble fil. Per un costat, són eines necessàries i importants per alleugerar l’impacte de la societat discapacitant, però són també mostra de que existeixen aquestes dimensions. L’existència d’una llei indica que hi ha una problema que el govern ha de respondre.

En quant a guies i plans d’accions, mirarem tant de la Generalitat de Catalunya com pròpies de la universitat. Amb això mirarem quines àrees prioritzen i que ens diu això del sistema.

La Generalitat té publicades guies entorn el concepte d’educació “inclusiva”. Mentre que hi ha guies per l’educació per a persones amb certs tipus de discapacitat, moltes d’aquestes estan destinades a la família o són específics per a nivells educatius inferiors a la universitat. Quan parla d’educació inclusiva però, trobem un ventall lleugerament més gran d’opcions, encara que no totes dedicades directament a la discapacitat. Al manual *De l’escola inclusiva al sistema inclusiu* es parla de diversitat a les aules, un tema que no només tracta la discapacitat (Generalitat de Catalunya, 2016). En la guia es parla d’estudiants amb necessitats especials, com problemes amb l’idioma, la integració o temes de discapacitat (Generalitat de Catalunya, 2016).

Un altre punt a tindre en compte és que hi ha molta informació o guies dedicades no a una institució si no a les persones amb discapacitats com a individus. Quan es busca informació sobre la discapacitat i la universitat, les primeres cerques (és a dir, les prioritzades per Google ja sigui per qualitat, diners invertits o algoritmes) són relacionades amb les PAU i els dret de les persones a l'educació a la pàgina de la Generalitat de Catalunya, guies d'universitats privades i la pàgina web Barcelona Accessible. Barcelona Accessible es una pàgina web de l'Ajuntament de Barcelona on es recull informació rellevant per persones amb discapacitat. Dins de l'apartat d'educació, es presenta de quines maneres un estudiant amb discapacitat pot accedir a un grau, quines universitats tenen projectes/organismes d'ajuda a les persones discapacitades i una sèrie de drets (Ajuntament de Barcelona, 2020).

No hem pogut trobar cap guia sobre com les universitats poden gestionar millor l'atenció a la discapacitat creada per la Generalitat, però si un parell de guies sobre com gestionar la universitat com persona discapacitada com *"Guía Universitaria para Estudiantes con Discapacidad"* de la ONCE (ONCE, 2020) on hi ha un recopilatori de totes les universitats de l'Estat Espanyol i quines mesures d'accessibilitat i suport tenen.

Aquets textos no seran analitzats, però, ja que no busquem casos com el de l'ONCE, sinó plans d'actuació universitaris amb protocols i mesures, serveis i recursos per la gent amb discapacitat per part de la universitat. Volem guies que no fiquin la responsabilitat en l'individu, sinó en la universitat.

Les universitats escollides són totes de l'àrea metropolitana de Barcelona, per simplificar la comparació, acotar la recerca i millorar l'eficiència. S'analitzaran tres de públiques

(Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Pompeu Fabra i Universitat Politècnica de Catalunya) i una de privada (Universitat Oberta de Catalunya) . Era important analitzar la Universitat Oberta de Catalunya ja que fins a un 37% dels estudiants universitaris amb discapacitats a Catalunya han estudiat a la UOC (UOC, 2017). Ens centrarem en les diagnosi dels plans d'acció de les diferents universitats o altres apartats que ens donin informació concreta de la situació de les persones discapacitades a la seva universitat. Com hem dit amb anterioritat, aquest projecte és una diagnosi prèvia. Ens hem de centrar, abans de tot, en veure quina és la situació. En el cas de que no tinguem informació concreta de la situació actual, intentarem deduir-la de les accions a fer.

El pla d'acció de la universitat *alma mater* d'aquesta recerca, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) és el "*Segon Pla d'acció sobre discapacitat i inclusió de la UAB per a 2018-2023 (II PAD)*", un projecte de la Fundació Autònoma Solidària (FAS).

El II PAD fa, primerament, un retrat del marc institucional i legal sobre la qual es construirà el projecte (Consell de Govern, 2018). També dona dades sobre la comunitat de persones amb discapacitat a la UAB com el gènere, estudis, feina, etc (Consell de Govern, 2018). Després passa a realitzar una diagnosi de l'estat actual de la universitat on descobreix el següent (Consell de Govern, 2018).

El pla d'acció de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) és el "*Pla d'inclusió de les persones amb necessitats especials i en risc d'exclusió social socioeconòmica a la UPF 2017-2021*". En aquest pla no només es parla de discapacitat, tot i que es un tema central (UPF, 2017). No hi ha una diagnosi de la situació actual, però si podem veure quines àrees són les prioritzades (UPF, 2017).

El pla d'acció de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) és el "*Pla d'Inclusió*". Aquest pla és més similar al pla de la UPF, on no es fa un diagnòstic previ, però sí que podem veure quines són les necessitats segons els seus plans (UPC, 2017).

El pla d'acció de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) és "*Pla d'atenció a la diversitat funcional*". Tot i que tenen diversos articles sobre temes de discapacitat, el seu pla es bastant senzill i data del 2015. Presenten quines són les seves actuacions, i un apartat amb materials didàctics (UOC, 2015).

Dimensió actitudinal

La llei protegeix les persones discapacitades de discriminacions directes per ser discapacitats/des. (Ley 26/2011, 2011). També es troben protegides les persones discapacitades de ser víctimes de violència (Ley 26/2011, 2011).

Informació extreta d'aquestes fonts també situa com a preocupació el fet que un 44% dels estudiants denuncien un mal ús de les places de pàrquing per a discapacitats, cosa que és conseqüència d'una falta de sensibilització del professorat i altres treballadors en temes de capacitisme (Consell de Govern, 2018).

Dimensió ambiental

Mentre que la llei no té cap apartat específic sobre educació (Ley 26/2011, 2011), hi ha diverses articles que protegeixen les persones discapacitades de diferents dimensions del sistema capacitista i discapacitant com per exemple:

“Las páginas de Internet que sirvan de soporte o canal a las redes sociales en línea, desarrolladas por entidades cuyo volumen anual de operaciones [...] exceda de 6.101.121,04 euros, deberán satisfacer [...] el nivel medio de los criterios de accesibilidad al contenido generalmente reconocidos”(Ley 26/2011, 2011).

Aquest article protegeix expressament d'espais no accessibles, tot i que hi ha maneres de que una empresa no es vegi obligada a realitzar-ho (Ley 26/2011, 2011). La llei també protegeix contra espais no accessibles i defensa el dret a l'accessibilitat i l'adaptació d'espai físics i online (Ley 26/2011, 2011).

En guies d'educació igualitària es presenten una sèrie de programes d'adaptació, d'itineraris personalitzats i suport a l'alumnat com el sistema del Disseny Universal d'Aprenentatge o una sèrie de mesures i suports (Generalitat de Catalunya, 2016). Mentre que menciona l'educació post-obligatòria no hi entra massa en detall (Generalitat de Catalunya, 2016), i pot ser difícil veure de quines maneres s'adaptaria a un context universitari molta d'aquesta informació.

El pla d'acció de la UAB indica com a problemes el fet que un 30% dels usuaris de places de pàrquing per a persones amb discapacitats assegura que el nombre d'aquests és insuficient (Consell de Govern, 2018). En el mateix pla, també és senyala que hi ha una falta de senyalització de les vies adaptades (Consell de Govern, 2018). Tot i que la majoria dels edificis són accessibles hi ha manca d'entrades i espais accessibles per persones amb mobilitat reduïda en 4 diferents facultats (Consell de Govern, 2018). També hi ha problemes amb els desnivells, els terrenys i l'espai (Consell de Govern, 2018).

Encara mirant l'informe de la UAB, veiem que la majoria de les persones poden accedir a la informació present al Campus Virtual (84,3 % al 92,1%) però només un 67,6 % indica que el material és accessible, amb un 20% que no es mostra ni en contra o ni a favor d'aquesta informació i la resta en contra.

Dimensió estructural

Un cop més, mirant l'informe de la UAB veiem que hi ha una necessitat de dinamitzar la comunitat discapacitada, apoderar-la i fer-la part de l'activitat i associacionisme universitari encara és present (Consell de Govern, 2018). Només un 4% de les activitats realitzades en formació eren amb temàtiques relacionades amb la discapacitat (Consell de Govern, 2018)..

També es senyala una necessitat de visibilitzar la comunitat en el currículum (Consell de Govern, 2018). Només un 0,28% de les assignatures de grau i postgrau contenen matèria relacionada amb la discapacitat (Consell de Govern, 2018). Similarment, es marca com una necessitat augmentar la formació del professorat i altres treballadors de la universitat en temàtiques de sensibilització sobre la discapacitat (Consell de Govern, 2018).

També es fica en relleu la necessitat d'una millor orientació i inserció laboral (Consell de Govern, 2018) i una lluita contra la desigualtat en el món laboral (Consell de Govern, 2018).

Fonts d'informació científiques

Tot i que s'ha dit prèviament que la temàtica de la discapacitat com a camp d'estudi a l'Estat és un tema poc explorat, això no vol dir que sigui inexistent o que no puguem prendre d'altres camps de la recerca d'informació per a trobar indicis de la societat discapacitant a les nostres universitats.

És important especificar, però, que no ens fixarem pas en les de quines maneres un pot fer una millor projecte educatiu, sinó quins són els problemes a les aules, de quina manera es presenten i quina dimensió de la societat discapacitant desvelen.

Els textos utilitzats són *l'IV Estudio Universidad y Discapacidad*, on es van contactar amb 50 universitats espanyoles i es va fer una sèrie d'enquestes i entrevistes, tant a professorat, alumnat, rectorat, etc (Fundación Universia, 2019). Amb els resultats van fer una sèrie d'estadístiques que ens dona informació sobre la situació actual de la universitat espanyola (Fundación Universia, 2019).

També s'ha utilitzat la tesis "*Universitat i Discapacitat: Construïnt un model d'aula inclusiva en el marc universitat*" per Ingrid Sala Bars. Aquesta tesis no ha estat consultada en la seva totalitat, ja que no ens pertoca mirar quines proposicions fa l'autora sobre pedagogia i accessibilitat (Sala Bars, 2013). Si que ens dona valuosa informació, però, sobre la situació actual de l'accessibilitat, quines coses falten per fer i els afectes d'aquesta problemàtica en els alumnes (Sala Bars, 2013).

Una altra investigació que ens ajuda a rebre informació valuosa sobre l'estat actual de l'alumnat discapacitat és "*PROJECTE: Universitat i discapacitat a Catalunya UNI.DIS.CAT*" un projecte comissionat pel govern català (Soro-Camats & Vilà, 2005). Vam debatre quina categoria era més adient, si la informació política o científica, per aquesta investigació. Ens vam decantar per aquesta secció ja que no era una guia, un pla o una legislació, sinó una investigació feta per expert amb les seves posteriors recomanacions (Soro-Camats & Vilà, 2005). Això es quedava, però, en recomanacions, no promeses i per tant, era millor entendre-ho com un text científic (Soro-Camats & Vilà, 2005).

Breument també utilitzarem la investigació de Moriña i Carballo "*University and inclusive education: Recommendations from the voice of spanish students with disabilities*", tot i que aquesta conté especialment informació sobre les demandes de l'alumnat que utilitzarem en el següent apartat.

Dimensió estructural

Segons l'estudi *IV Estudio Universidad y Discapacidad*, un 37,8% dels plans d'estudi han estat dissenyats sense tindre en compte la discapacitat per a cap grau i només un 14,9% del disseny dels plans incloïen la dimensió en tots els plans d'estudi (Fundación Universia, 2019). De la mateixa manera, un 43,9% de les universitats públiques i un 33,3% de les privades NO contempla la presència de persones amb discapacitat a organismes de govern i representació universitaris (Fundación Universia, 2019). Aquest fet desapodera les persones amb discapacitat. A més a més, en la gran majoria d'universitats no existeixen les associacions d'estudiants amb discapacitats. Un 65,8% de les universitats públiques no tenen cap mena d'aquestes associacions i en el cas de la universitat privada aquesta xifra puja fins al 77,8% (Fundación Universia, 2019).

La majoria d'universitats si que compten amb una normativa específica que defensi i protegeixi els drets i igualtat de les persones amb discapacitat: Un 87,8% de les universitats públiques i un 77,8% de les privades (Fundación Universia, 2019).

Un estudi realitzat per la Generalitat mostra que una altre preocupació i queixa de les persones amb discapacitat és la manca d'adaptació als recursos, d'informació i continguts donats pel professorat, la sobrecàrrega horària per poder fer les mateixes activitats que la resta i la manca de protocols per avaluar-los tenint en compte les seves habilitats (Soro-Camats & Vilà, 2005).

Dimensió ambiental

Gràcies a la recerca veiem que totes les universitats privades estudiades van fer una avaluació de l'accessibilitat, i en el cas de les públiques, 8 de cada 10 han fet avaluacions (Fundación Universia, 2019). De tota manera, els estudis han denotat la preocupació que tenen els alumnes amb discapacitat davant les barreres arquitectòniques (Moriña & Carballo, 2020; Soro-Camats & Vilà, 2005).

A un 31,7% de les universitats públiques s'han aplicat models universals d'accessibilitat, mentre que a les universitats privades aquest número puja a un 88,9% (Fundación Universia, 2019). No obstant, a un 83,7% les universitats públiques s'asseguren de seguir models accessibles a l'hora de construir noves instal·lacions o rehabilitar-ne velles, mentre que només ho assegura un 47,8% de la privada (Fundación Universia, 2019). Això

no vol dir que només ho facin aquest percentatges, però només aquest percentatge te directius directes.

En quant a accessibilitat informàtica, només un 14,6% del contingut online produït per universitat pública seguia les guies de la Web Accessibility Initiative, una iniciativa per assegurar-se de que els continguts Online son també accessibles (Fundación Universia, 2019). Aquesta xifra puja a un 33% en el cas de l'universitat privada, tot i que si s'elimina la universitat a distància d'aquest grup baixa a un 25%.

En quant l'oci adaptat per les persones discapacitades, només un 29,3% de les universitats públiques poden assegurar que hi existeix, i en el cas de la privada, un 33,3% (Fundación Universia, 2019).

Dimensió actitudinal

Els i les estudiants amb discapacitats poden arribar a donar més pes a l'impacte de les actituds que té la gent que a barreres físiques o legislatives (Sala Bars, 2013). Per una banda els projectes per la inclusió arriben tard a la universitat (Sala Bars, 2013), i quan arriben a vegades són sense prendre en compte els estudiants (Moriña & Carballo, 2020).

Diversos estudis demostren l'existència d'actituds i comportaments negatius envers les persones amb discapacitat per part del professorat i/o ignorància sobre la temàtica (Sala Bars, 2013). En el cas de les actituds positives aquestes poden variar segons les demandes dels alumnes, sent molt més rebudes amb negativitat les peticions de canvis de format o complements (resums, descripcions, etc) (Sala Bars, 2013).

Fonts d'informació narratives

Finalment arribem a la secció on analitzarem documents que ens parlin sobre experiències directes de persones amb discapacitat a la universitat. Per això utilitzarem treballs que utilitzin de primera mà les experiències d'aquesta comunitat, que tinguin cites directes o informació concreta de les seves peticions. Aquesta serà la secció amb menys informació, però serà la secció que es podria ampliar si es continués aquesta investigació.

Les fonts utilitzades en aquest apartat són, doncs l'aparat de testimonis i intervencions de l'alumnat discapacitat entrevistat a l'estudi *IV Estudio Universidad y Discapacidad* (Fundación Universia, 2019), les seves demandes expressades a la tesis de Sala Bars (Sala Bars, 2013) i en més profunditat la investigació de Moriña i Carballo (Moriña & Carballo, 2020).

Dimensió ambiental

Els i les estudiants amb discapacitats han fet saber en diverses fonts la necessitat per millorar la senyalització, la seguretat i l'eliminació de barreres arquitectòniques (Fundación Universia, 2019; Martínez et al., 2019; Moriña & Carballo, 2020). Mentre que hi ha una bona part de la feina feta, aquesta encara suposa problemes per la mobilitat de l'alumnat, com la manca de cartells en Braille, la senyalització de les rutes o rètols que estiguin a una altura llegible per a tothom (Fundación Universia, 2019; Moriña & Carballo, 2020).

També es denuncia la dificultat que pot suposar accedir als recursos bibliogràfics, informàtics i educatius (Fundación Universia, 2019; Martínez et al., 2019; Moriña & Carballo, 2020). En diversos estudis les participants assenyalen que aquest fet els hi provoca dificultats a l'hora de fer les mateixes tasques la resta de companys (Fundación Universia, 2019; Moriña & Carballo, 2020; Sala Bars, 2013).

En quant l'educació de manera pròpia l'alumnat explica la necessitat d'adaptar el currículum, fer-ho més flexible per tal que les persones amb discapacitat puguin demanar o buscar adaptacions més fàcilment, sense tindre que saltar entre tantes dificultats i barreres (Fundación Universia, 2019; Moriña & Carballo, 2020). Es reclama així també, la necessitat de serveis que assessorin, acompanyin i ajudin als i les alumnes en la transició a la universitat, fora d'aquesta i durant el seu temps com a estudiants (Fundación Universia, 2019; Moriña & Carballo, 2020).

Dimensió actitudinal

Un dels problemes denunciats per les persones amb discapacitat a la universitat és l'actitud dels companys i companyes davant la seva discapacitat (Fundación Universia, 2019; Martínez et al., 2019; Moriña & Carballo, 2020). Es denuncia també una falta d'empatia i conscienciació, no només entre alumnes però també en el professorat (Fundación Universia, 2019; Martínez et al., 2019; Moriña & Carballo, 2020) que dificulta l'experiència positiva i el mantenir-se a la universitat (Sala Bars, 2013). Això, també s'ha de sumar els comportaments paternalistes, que tracten la discapacitat com una tragèdia o un defecte (Fundación Universia, 2019).

Un altre queixa és que els i les alumnes han d'educar al professorat sobre les seves discapacitats i necessitats, i que hi ha una falta de formació sobre aquesta temàtica que els obliga a fer constant educació (Fundación Universia, 2019; Moríña & Carballo, 2020; Sala Bars, 2013).

A nivell de comunitat universitària també hi ha queixes de moviments feministes i assemblearis que exclouen o ignoren les persones i dones amb discapacitat (Martínez et al., 2019).

Dimensió estructural

La falta de formació específica per al professorat en vers la discapacitat ja ha estat mencionat juntament amb la necessitat de protocols i avaluacions que s'adaptin a les necessitats específiques de l'alumnat amb discapacitat (Fundación Universia, 2019; Sala Bars, 2013).

Hi ha també una forta demanda per un canvi en les polítiques i activitats de formació per l'ocupació, per tal que responguin a les necessitats específiques i protegeixen l'alumnat amb discapacitat de discriminació laboral (Fundación Universia, 2019; Moríña & Carballo, 2020). Similarment, l'alumnat discapacitat indica que hi ha una necessitat de més beques, específiques per ells i elles i que els ajudin a arribar a postgrau (Fundación Universia, 2019).

Comparació i síntesi

Un cop hem llegit, analitzat i resumida la informació sobre la discapacitat a la universitat, poc a poc arribem a una conclusió. Les tres dimensions principals del sistema discapacitant es veuen reproduïts per la universitat. En el següent gràfic exemplifiquem com:

DIMENSIÓ ACTITUDINAL	DIMENSIÓ AMBIENTAL	DIMENSIÓ ESTRUCTURAL
Prejudici cognitiu	Llenguatge capacitista	Relacions, jerarquies i estructures de poder
Professorat i alumnat amb idees negatives i prejudicis sobre la discapacitat. Paternalisme.	No s'ha trobat cap indicati de problemes envers el llenguatge utilitzats a les universitats més enllà del debat sobre la terminologia	Manca de representació a l'activisme, associacionisme i dinamització de la universitat. En poques universitats les persones discapacitades ocupen posicions de poder.
Prejudici emocional	Institucional	Negació de drets i proteccions humanes, cíviques i socials.
Professorat que tracta la discapacitat com una tragèdia. Manca d'empatia.	Hi ha diverses lleis, marcs i estatus amb l'objectiu protegir les persones amb discapacitat a les universitats.	No hem vist cap exemple de negació de dret o protecció.
Prejudici de comportament	Pràctiques professionals	Desigualtats estructurals
Feminisme i activisme exclouent. Negació a adaptacions.	Necessitat d'avaluacions compatibles, models d'estudi flexibles i cura dels alumnes amb discapacitat per tal d'ajudar-los a tenir èxit a la universitat.	Manca de beques. Poca perspectiva de treball. Manca de foment del treball enfocat a les seves necessitats i per promoure la contractació de persones discapacitades.
	Espais no accessibles.	
	Barreres arquitectòniques. Espais mal/no assenyalats. Cartells sense Braille o massa alts. Rutes no senyalitzades. Informació online no accessible. Recursos educatius físics no accessibles.	

TAULA 3: Les dimensions discapacitants reproduïdes per la universitat.

Maltret de dos excepcions, veiem indicis que totes les subdivisions de les dimensions d'una institució discapacitant són a la universitat. La universitat sembla reproduir el capacitisme, havent-hi proves de desigualtats, discriminació i opressió a les aules. Aquesta informació però, s'ha d'investigar a més a fons.

Conclusió

Diem que hem d'investigar més a fons aquesta perquè tot i que sí, com a resultat preliminar podem respondre que veiem que el terme institució discapacitant es aplicable al context universitari, la nostra informació es escassa i es beneficiaria d'una investigació més profunda.

De la mateixa manera, podem respondre a la pregunta sobre “de quina manera es reproduceix la societat discapacitant?” parlant sobre com hi ha un sistema de desapoderament de la persona discapacitada ja que li és difícil fer associacionisme, participar en el govern de la universitat i ocupar-hi posicions de poder. Això, sumant-se a la manca d'ajudes econòmiques i manca d'orientació laboral resulta en una pitjor experiència universitària i pitjor previsió de futur.

A més a més, no hi ha suficients models d'avaluació, ensenyança i formació per a alumnes i professorat que respongui a les necessitats de l'alumnat, el que porta a una pitjor carrera universitària i pitjor projecció de futur.

Això només es veu agreujat per la sèrie d'espais no accessibles físicament (per barreres arquitectòniques) o de manera online (pàgines web no accessibles) o amb accessibilitat dolenta i poc eficient (falta de senyals, etiquetatge o altres mesures d'adaptació).

A nivell relacional, les persones discapacitades també s'enfronten a una sèrie d'obstacles. Amb la resta de l'alumnat i el professorat, a vegades s'han de trobar amb actituds paternalistes o que tracten la seva vida com una tragèdia i la discapacitat fet dolent de la seva personalitat. D'altres vegades, el professorat i resta d'alumnat té visions negatives i discriminatòries envers els alumnes, que poden provocar que els alumnes no rebin les mesures d'adaptació que necessiten i deixin els estudis.

Totes aquestes afirmacions són veritat, sempre i quan tinguem en compte que aquest estudi ha d'estar vist com un estudi preliminar.

Per qüestions de recursos, temps i capacitats, aquest estudi mai anava a ser res més que un retrat robot de la universitat, la situació de la discapacitat i com es relacionava amb la societat discapacitant. Amb la pèrdua de les entrevistes, però, encara més s'ha tornat en un estudi que ens prepara per a poder realitzar un més profund, on podem analitzar de primera mà informació obtinguda amb persones amb discapacitats que ens ajudin a perfilar i confirmar els resultats obtinguts aquí.

Mentre que una investigació ideal prendria la forma d'una investigació multidisciplinària, amb mostres de diverses universitats de Catalunya, no és realista amb els recursos dels quals disposem. Per això, seria interessant fer un estudi més pràctic, un estudi de cas. A partir d'aquestes troballes seria interessant mirar a la nostra universitat, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Amb ella com mostra, seria interessant realitzar una investigació sota la hipòtesi "De quina manera, la UAB com a institució discapacitant, canvia la forma en la que les persones amb discapacitat interactuen amb el sistema capacitista? Hi ha formes de capacitisme específiques que només podem veure en un context universitari?". Es podria realitzar entrevistant persones amb discapacitats dins i fora de la UAB, mirant les seves trajectòries, experiències i interpretacions del món i fent una comparació per intentar esclarir la qüestió de la discapacitat a les universitats.

Fonts d'informació

Ajuntament de Barcelona. (2020). *Inclusió a la Universitat / Barcelona Accessible*.

<https://ajuntament.barcelona.cat/accessible/ca/guia-recursos/inclusio-universitat>. (Data de consulta: 15/05/2020)

Aullé, M. (2003). *DisCapacitados: La reivindicación de la igualdad en la diferencia*.

Edicions Bellaterra.

Brown, L. X. Z. (2013, August 29). *How "Differently Abled" Marginalizes Disabled People*.

<https://www.autistichoya.com/2013/08/differently-abled.html>

Cameron, C., French, S., & Swain, J. (2003). *Controversial Issues in a Disabling Society*

(*Disability Human Rights and Society*). Open University Press.

Consell de Govern. (2018). *Segon Pla d'acció sobre discapacitat i inclusió de la Universitat*

Autònoma de Barcelona Sexenni 2018-2023. (II PAD). Universitat Autònoma de Barcelona.

Prous, E., Sanmiquel, L., & Carmona, P. (2018, February 24). *De què parlem quan*

anomenem el capacitisme? Discapacitisme i facilitació, termes en procés de trobar-se. Fila la agulla.

Ferreira, M. A. V. (2008). Una aproximación sociológica a la discapacidad desde el

modelo social: Apuntes caracteriológicos (A Sociological Approach to Disability

Based on the Social Model: Some Characteriological Sketches). *Reis*, 124, 141.

<https://doi.org/10.2307/40184909>

Fundación Universia. (2019). *IV Estudio de universidad y discapacidad*.

[https://www.fundacionuniversia.net/wp-](https://www.fundacionuniversia.net/wp-content/uploads/2019/05/IVEstudio_UniversidadyDiscapacidad_ACC.pdf)

[content/uploads/2019/05/IVEstudio_UniversidadyDiscapacidad_ACC.pdf](https://www.fundacionuniversia.net/wp-content/uploads/2019/05/IVEstudio_UniversidadyDiscapacidad_ACC.pdf)

Generalitat de Catalunya. (2016). *De l'escola inclusiva al sistema inclusiu*.

<http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions>

/colleccions/inclusio/escola-inclusiva.pdf

IDESCAT. (2018). *Estadística de persones amb discapacitat. Persones reconegudes legalment com a discapacitades segons el grau de discapacitat.*

<https://www.idescat.cat/pub/?id=regdis&n=444>

Ley 26/2011, de 1 de agosto, de adaptación normativa a la Convención Internacional sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad., (2011).

<https://www.boe.es/eli/es/l/2011/08/01/26/con>

Martínez, E., Padró-Solanet, M., Rubio, D., & Tosca, X. (2019). *RecAppacitem! Gestió de Projectes i d'Intervenció Social II*. Treball de Curs de Sociologia

Moriña, A., & Carballo, R. . (2020). University and inclusive education:

Recommendations from the voice of spanish students with disabilities. *Educacao e Sociedade*, 41. <https://doi.org/10.1590/es.214662>

Oliver, M. (2013). The social model of disability: Thirty years on. *Disability & Society*, 28(7), 1024–1026. <https://doi.org/10.1080/09687599.2013.818773>

Oliver, M., & Zarb, G. (1989). The Politics of Disability: A new approach. *Disability, Handicap & Society*, 4(3), 221–239.

<https://doi.org/10.1080/02674648966780261>

OMS. (2020). *OMS / Discapacidades*. WHO. Retrieved January 27, 2020, from

<http://www.who.int/topics/disabilities/es/>

Sala Bars, I. (2013). *Universitat i Discapacitat: Construint un model d'aula inclusiva en el marc universitari*. Universitat Ramon Llull, 2013.

Soro-Camats, E., & Vilà, A. (2005). *PROJECTE: Universitat i discapacitat a Catalunya* *UNI.DIS.CAT*. Generalitat de Catalunya. Barcelona.

UOC. (2015). *Pla de millora per a l'accessibilitat 2015-2016*. Universitat Oberta de Catalunya. Barcelona

https://www.uoc.edu/portal/_resources/CA/documents/la_universitat/accessibilitat/20160401_Pla_2015-2016-cat_CA.pdf

UOC. (2017). *El 37% dels universitaris catalans amb discapacitat estudia a la UOC.*

Barcelona. <https://www.uoc.edu/portal/ca/news/actualitat/2017/171-universitaris-discapacitat.html>

UPC. (2017). *Pla d'Inclusió*. Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona.

<https://www.upc.edu/normatives/ca/documents/consell-de-govern/11-13-pla-inclusio-upc-2017-20.pdf>

UPF. (2017). *Pla d'inclusió de les persones amb necessitats especials i en risc d'exclusió*

social socioeconòmica a la UPF 2017-2021. Universitat Pompeu Fabra.

Barcelona. <https://www.upf.edu/web/upfinclusio/pla-inclusio-upf>